

İbnü'l-Esîr'in (1160-1232) el-Kâmil Fi't-Tarih Adlı Eserine Göre Haçlı Seferleri

Hacı Mehmet Altuntaş

Ankara, İlahiyât Yayınları, 2023, 96 sayfa, ISBN:978-625-6961-65-4.

Gülseri Begüm OKUDAN*

Orta Çağ tarihi hakkında en önemli kaynaklardan biri de İbnü'l Esîr'in kaleme aldığı *el-Kâmil fi't-Tarih* adlı eserdir. Türk ve İslam tarihi için önemli olan bu eserin kaleme alınışında İbnü'l Esîr'in gözlemleri ve değerlendirmeleri bulunmaktadır. Çeşitli kaynaklara başvurarak farklı değerlendirmeleri İbnü'l Esîr'in eserlerini değerli kılmaktadır. Tarih yazıcılığına bakış açısı da onun eserlerini değerli kılan bir diğer faktördür.

Eser, mütercimim ön sözü ile başlamaktadır. Genel İslam tarihi yazıcılığına bir girişten sonra ilahi metinler, Kur'an ve Peygamber'in eski kavimler için anlattığı kıssalar hakkında da genel bilgiler verilmiştir. Girişte genel savaşlar ve din savaşları hakkında da değerlendirmelere yer veren araştırmacı Haçlı Seferleri ve seferlerin nitelikleri hakkında verdiği bilgiler ile de *el-Kâmil fi't-Tarih*'in Orta Çağ tarihi için önemli bir eser olduğuna vurgu yapmıştır. Haçlı Seferlerine katılanların niteliği ve durumu, kullanılan semboller, bu süreçte Avrupa'nın durumu ve Asya'daki siyasi ve sosyal durumlar hakkında kısa değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Eserin ilk bölümü İbnü'l Esîr'in hayatına ayrılmıştır. İbnü'l Esîr'in doğum yeri, ailesi, yaşadığı dönemde Zengilerin idaresi gibi genel tarihî bilgilere yer veren araştırmacı, İbnü'l Esîr'in yetiştiği ortamı kısaca anlatmıştır. İbnü'l Esîr'in *el-Kâmil Fi't-Tarih*, *et-Tarihû'l fi'd-Devleti'l-Atabekiyye*, *Üsdü'l-Ğabe fi Ma'rifeti's-Sahabe (Ahbarü's-Sahabe)*, *el-Lübâb fi Tehzibi'l-Ensab (Kitab el-Lübâb Muhtasar el-Ensâb li's-Sam'ani)* adındaki eserleri hakkında kısa değerlendirmelerde bulunmuştur.

* Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi SBE Ortaçağ AbD, Ankara, gbegumokudan@gmail.com

Eserin içeriğine göre Haçlı Seferleri hakkında bilgilere ulaşmak mümkündür. İbnü'l Esîr'in eserinin kullanışlı bir Haçlı fihristi şeklinde düzenlendiği görülmektedir. Çalışmada ilk olarak İbnü'l Esîr'in Haçlı Seferlerine bakışı ve yaklaşımı, Haçlılar ve Haçlı kavramı, Haçlı ordularının Müslüman topraklarını işgali ve Haçlı reislerinin Müslümanlar hakkındaki görüşleri aktarılmıştır. Müslüman topraklarına gelen Haçlı reislerinin kökenleri ve bağlı buldukları isimler hakkında eserde geçen bilgiler çalışmaya eklenmiştir.

İbnü'l Esîr'in eserinde Müslümanlara ve gayrimüslimlere bakış açısı da görülmektedir. Özellikle Müslümanlara eleştirilerinin olması onun bakış açısı hakkında da genel bir fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır. Eserde 491/1097-1098 yılından 626/1228-1229 yılına kadar geçen dönem listelenmiş ve küçük başlıklar ile dönemin olayları hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

Haçlılar ile yaşanan ilk karşılaşma, Frank işgalleri, Bizans'ın Haçlılara karşı olan tavrı ve faaliyetleri geniş bir bakış açısıyla eserde yer alan belli başlı olaylardır. Kudüs'ün Haçlılar tarafından işgali ve bölgede yaşanan olayları aktaran İbnü'l Esîr'in, eserinde bu kıyım ve vahşetten söz etmiş ve yaşananları aksettirmiş olması onun olaylara karşı bakış açısını daha görünür kılmıştır. Eser bu bakımdan da doyurucu bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eser, İbnü'l Esîr'in, İslam hükümdarları olan Selçuklu hükümdarları, Zengiler ve Selahaddin Eyyubî hakkında da bilgilere yer vermesi nedeniyle geniş bir bilgi birikimini aktarmaktadır. Özellikle Selahaddin Eyyubi'nin Kudüs'ü fethi ve akabinde yaşanan Haçlı mücadeleleriyle ilgili İbnü'l Esîr'in verdiği bilgilerin birinci elden kaynak olması hasebiyle de eser, araştırmacıların istifade edebileceği bir çalışma niteliğindedir.

İbnü'l Esîr, Haçlı reisleri hakkında verdiği bilgiler ile diğer İslam tarihi yazıcılarından ayrılmıştır. İbnü'l Esîr'in görüşleri ve eserlerini kaleme almadaki yöntemleri hakkında da bu eserden bilgi sahibi olunabilmektedir. Eserde İbnü'l Esîr'in Haçlılar hakkında öznel değerlendirmelere yer verdiği görülmektedir. Yeri geldiğinde Müslüman hükümdarları eleştirmesi onun öznel bir bakış açısına sahip olduğu kanaatine varmamıza neden olmaktadır.

İbnü'l Esîr'in tarih yazıcılığı, olaylara bakışı, Haçlı Seferlerini bir bütün olarak değerlendirmeye yönelmesi, devrin idarecileri hakkındaki görüşleri, Haçlı Seferlerinin Müslüman ve Hristiyan dünyasına etkilerine yer vermesi; onun eserini genel tarih yazıcılığı alanında ayrı bir yere taşımaktadır. Eser, genel değerlendirmeler, kaynakça ve dizin bölümü ile sonuçlanmıştır.

Neticede İbnü'l Esîr'in eseri, İslam tarihi kadar Türk ve Hristiyan dünyası, Bizans İmparatorluğu gibi devrin önemli siyasi faktörleri hakkında çağdaş bilgiler veren kayda değer bir eserdir. Haçlı Seferleri hem Doğu hem de Batı dünyası için önemli olup bu dönem hakkında verdiği bilgiler ile objektifliğe yaklaşan İbnü'l Esîr, araştırmacıların değerlendirmesi ve eserlerinin içeriği hakkında faydalanabilecekleri bir çalışmadır.